

A čuj! kaj z vrha vprek lomasti,
Hrešči in poka strahovito,
Kot bi drevile se pošasti
In gozd podirale srdito;
Šumi med listjem piš močan,
Kot vstajal bi vihar strašan.

A môž razjarjenih ne vzdrami,
Trdo, škrtaje se držita. —
Vrtinec dvigne se ob jami,
Brez volje v njem se v krog drevita.
Čuj, nekaj v brezdnó ropota, —
Na dnu pa škrat se krohota. —

Ko Planski Vrh stemné mrakovi,
Vihár še danes vrè ob jami,
V njem stočejo, rohné duhovi,
Dokler ljudij spet zvon ne dramí;
Oh, tu noči so prestrašné,
Nihče nad liščka več ne gré.

A. H.

Vede v sedanjem času.

I. Splošnji pregled.

(Spisal dr. Fr. L.)

I.

Vedo ne pozna slavnega izreka: Vednost je moč? Kako resnično je to, pokazalo se je zlasti v sedanjem veku, ko je nepričakovano hitro in vspešno razvila vednost svojo veljavo na raznih straneh človeškega delovanja. Modroslovje je preosnovalo države, njih ustavo in upravo; naravoslovje je dalo zunanjemu življenju vsled železnic, telegrafa in telefona skoro drugačno lice, predružačilo bode tudi polagoma poljedelstvo, kakor je skoro do cela predružačilo rokodelstvo z raznimi stroji; jezikoslovje mogočno vpliva na mišljenje narodov in njihovo teženje po združenju; zgodovina pa stavi sedanje človeštvo na vzvišeno stališče, na katerem skuša umevati posamezne stopinje v razvoju in napredovanju: vse to daje res moč današnji človeški družbi. O tem more le dvomiti, kdor ne umeva niti vednostij, niti človeške družbe.

Države, ki se imenujejo omikane ali kulturne države, zavedajo se te resnice popolnoma. Kakor skrbijo na eni strani, da se množi državno premoženje in tako boljša gmotno stanje, tako se v njih tudi pospešujejo vednosti. Država je namreč močna, ako ima obilno število podložnikov in veliko množino narodovega premoženja, a močna je tudi, ako cvete v njej omika, ako se v njej širijo vednosti. In znano je dovolj, da se mogočna Nemčija dandanes prav takó oblasno opira na svoj jekleni meč, kakor na svoj vednostni napredek, na svoje znanstvene naprave. — Enaka je tudi Anglija, Francija, zedinjene države i. dr.

Iz tega spoznavamo, kako važno je za razvoj kakega naroda, za njegovo stanje, za njegovo veljavo med drugimi narodi, da goji vednosti; s tem razširja svojo moč, s tem utrjuje svoj obstanek, s tem si pridobiva priznanje, pridobiva si ime za pozne čase. In kar je največ vredno: taka sila ne more žaliti sosed-

nega naroda, taka veljava se ne pridobiva na razvalinah drugih držav, mest, deželâ: taka veljava je prijetna vsakemu, mila in vendar nepremagljiva.

Kako lep zgled so nam Grki! Znanost in umetnost njihova sta vladali po svetu tudi tedaj, ko je njihova državna ali politična veljava že davno bila zatonila. Rimci so premagali svet z orožjem, Grki z umetnostjo in znanostjo.

Slovinci smo mal narod. Politične veljave ne moremo nikdar imeti v posebni meri, ker nas je za to premalo. A drugo veljavo si moremo pridobiti in drugo moč si prisvojiti, moč, ki je v vednosti ali znanstvu. Ali smo morebiti obsojeni, da se ne dvignemo do one stopinje duševne omike, do onega vednostnega obzorja, katero imajo drugi, če tudi večji narodi? Tu nam ne more staviti zaprek ustava, in nasprotniki politični nam ne morejo zabraniti krepkega duševnega razvijanja. Toliko manj, ker ni to napredovanje odvisno od velikosti narodove, marveč od njegove nadarjenosti in krepkosti.

In Slovenec je nadarjen. »Um ti je dan«, to velja nedvomno o Slovencu in zato ga »sreča išče«, da bi je le ne prezrl! Le krepkosti, žilavosti, vstrajnosti nam nedostaje. Mnogokrat pogum upada, vstrajnost pojema, jeklena volja se mehča, da se nazadnje razstopi, kakor vosek.

In prav za to krepkost, odločnost, vstrajnost, za to jekleno voljo morajo vnemati narod naš njegova glasila. Tako nalogo si stavi tudi »Dom in Svet«. Že v početku svojega življenja si je stavil namen, da bode v nemal slovenski narod za neumorno duševno delovanje. In ta naloga se mu zdi zelo vzvišena, veličastna. Sedaj, ko stopa mali listič v drugi letnik, zaveda se še jasnejše te naloge svoje in jasno mu je tudi, kako naj jo izvršuje.

To namreč kaže pač njegovo ime: »Dom in Svet«. Neče se ozirati samo na dom, ampak tudi v svet hoče gledati, in sicer skrbno, pazno gledati, da tu vidi in spozna, kar je dobrega, in to prinese domov. Posebno pa ni v vednostih mogoče našemu narodu pomagati drugače, kakor s tem, da se oziramo na pridobitve drugih narodov ter je prenašamo na domača tla, s tem, da si prisvojimo, kar so že drugi narodi kot obče blago za vesoljni svet pridobili, in da skušamo tako tudi sami s čvrstim korakom hoditi v prvih vrstah duševnega napredovanja. Poleg tega pa morajo rojaki naši tudi vedeti, kako napredujejo drugi, da jim bode to v posnemo in vspodbudo. Spoznavati morajo tuje narode in njihove napore. Kakor le malo ali pa nič ne vé, kdor vedno doma tiči in nikdar ne pride izven svoje rojstne vasi, tako tudi le malo vé, kdor pozna samo domače šege, domače delo, domače vednostno napredovanje. Zato ima »Dom in Svet« nalogo, kazati milim rojakom, kako napredujejo drugi narodi v raznih strokah umetnosti in znanosti. S tem, upamo, da si ne nakopljemo nikacega očitanja: saj se hočemo od tujcev le učiti, da si sami tem bolje pomoremo, tujce hočemo v dobrih vrlinah posnemati, nikakor pa ne zapraviti narodnih svojstev, ki nam morajo biti draga in nedotakljiva.

Kaj zelo želim, da bi čitatelji dobro prevdarili ta načela, da se bodo mogli tem laže ravnati po danih svetih in mogli tembolj umevati teženje in delovanje našega lista. Kdor hoče z nami sodelovati, mora nas dobro umeti.

Pri tem delu ni dovolj, da ostanemo v širji slovanski domovini, pri Slovanih — bratih. Saj Slovani žalibog tudi kot celota niso dosegli dosedaj niti prvaštva v umetnji, niti v znanstvu. Ali se ne moremo torej od nikogar družega učiti

ne go od Slovana? Gotovo, moremo se mnogo učiti mi Slovenci od srečnejših Čehov in Poljakov in Rusov, tudi od Hrvatov, ker so nam tako bližnji in sorodni. Toda ne edino le od teh. Seči smemo dalje. Tudi Lahji imajo umetnine, in sicer več nego drugi narodi, in Francozi, Angleži, Nemci so v znanstvu daleč dospeli. Zakaj bi se od teh ne hoteli učiti, zakaj bi se teh bali? Saj ne iščemo Lahov, Francozov, Nemcev, saj iščemo vednosti.

Da ni vsakemu posamezniku treba ozirati se na vse te strani, zato ponujajo glasila — znanstvena in umetnostna — poročila, presoje o tujih pridobitvah in tako je predstavljajo na domača tla. Tako posreduje glasilo kaj lepo med domačim narodom in med tujimi narodi. Marljivo mora biti glasilo, ko nabira kakor bučelica zakladov drugodi, a domoljubno mora biti in plamteti za narod svoj, da ga ne potujči, ampak mu ohrani od stvarnika mu podeljeni narodni značaj.

Za ta namen delujoči, podali bomo danes prav splošen pregled delovanja kulturnih narodov v raznih vedah, a ob drugih prilikah se bomo ozrli na posamezne strani in tako podajali potezo za potezo one celotne slike, katero imamo sicer pred očmi, a zvršiti popolnoma je seveda v samem — malem — listu ne moremo.

Ne smemo pa prezreti pri tem, da bi s takim prevdarjanjem skoro bili delali vedi nekoliko krivice. Rekli smo, da se mora narod truditi za vedo in omiko, ker si s tem utrjuje svoj obstanek in svojo veljavo, ker si razširja s tem svojo moč. Prav za prav smo s tem rekli, da mora veda služiti narodu in mu biti le pomoček za drug namen. A tako ne bi smelo biti. Veda je sama za se, sama sebi je namen — vsaj tako pravijo mnogi, — torej je nevredno in nečastno za vedo,

da jo vprezajo v voz narodnega veličastva.

Precej resnice je na tem, a vendar ni zaradi tega potrebno, da bi ne imeli pri vednosti nikakega drugega namena, nego samo vedo gojiti, ne da bi se ozirali na narod. Saj veda ni kako vzvišeno bitje samo na sebi, kateremu bi moralo, kakor Bogu, vse biti pokorno, ampak veda živi v človeštvu in s človeštvom, kakor žari svetloba iz solnca. Le to bi napačno bilo, ako bi se narodu na ljubo, iz stranskih ali celo napačnih in nepoštenih ozirov vednost pačila in kvarila, kar se žal tudi dogaja. Naša skrb bode, da opozarjamo na take hibe.

Da začnemo z modroslovjem, ki ima v razvoju duševnega narodnega življenja največ veljave in vpliva, moramo reči, da sedanja doba ni modroslovju toliko prijazna, kakor bi smeli po pravici želeči, a nemarnosti jej tudi ne moremo očitati. Da ni modroslovje tu pa tam priljubljeno, izvira od tod, da je težavna veda in da ne prinaša ravno kruha svojim prijateljem, kakor n. pr. zdravilstvo, pravoslovje i. dr., s katerimi je moči priti do stanú in praktičnega delovanja. Zdi se, kakor da bi danes ne bili več v dobi večjih modroslovcev, ki bi odpirali nova pota. Največ se pečajo modroslovci dandanes s preiskovanjem zgodovine modroslovja, vsaj takih del se objavlja dandanes največ. Poleg tega se pečajo z naukom o spoznanju. Na Nemškem stoji sedaj W. Wundt na vrhuncu slave in je morebiti največji sedanji nemški modroslovec. Žal, da modruje — brez Boga. — Žalosten prizor kaže angleško modroslovje, v katero se je vselil pravi materijalizem v fini in prikriti obliki, ki hoče tudi pravoslovje podvreči svoji veljavi. Harrison stoji nekako na čelu temu nevarnemu gibanju. — Francozi hodijo po precej enaki poti,

kakor tudi Lahi, ki si od Nemcev izposojajo najslabše nauke in je prodajajo kot najboljše blago.

Poleg tega pa skuša katoliška cerkev s krepkim prizadevanjem do veljave pripraviti nauke Tomaža Akvinskega, največjega modroslovca v srednjem veku. In reči smemo, da so vspehi njeni sijajni, to modroslovje bode pot zastopilo mnogim zmotam.

Najmogočnejša veda je dandanes brez dvoma — naravoznanstvo. Kdor se peča s slovstvom, vé, da pripada največ znanstvenih izdelkov v naravoznanstveno stroko. Vsi narodi tekmujejo med seboj v iznajdbah, v novih pripravah, v novih slovstvenih delih, v novih znanstvenih društvih. Lahko rečemo, da je sedanja doba v vednostnem oziru naravoslojna doba. Šteje si pa tudi naša doba to obče v čast. Zato je res ta veda sedaj najsrečnejša veda.

Zgodovina — stara veda, in vendar vedno nova — napreduje zaradi stroge kritike, katere se držijo večinoma zgodovinarji. Odkar so se odprli v poslednjem času velikanski in prevažni vatikanski arhivi, skuša se vsak narod okoristiti iz novih zakladov. Pri tem moramo posebno poudarjati, da je zgodovina katoliški cerkvi tem prijaznejša, čim temeljitejše je proučevanje virov, kar kaže očitno na Nemškem slovečega Janeza Janssena zgodovina nemškega naroda.

Lepo napreduje primerjajoče jezikoslovje, v katerem zavzemajo Slovani zaradi izredne nadarjenosti jezikovne kaj odlično mesto.

Med novejšimi vedami sta geologija in etnologija, ali veda o zemlji in o narodih ali plemenih. Obe napredujeta čvrsto in stanovitno. Ker se je pričelo med narodi živo gibanje, ker je vedno

laže in ceneje popotovati, zato se tudi narodi med seboj bolje spoznavajo in narodoznanstvo jako lepo napreduje. Je pa tudi ta veda med drugimi kaj zanimiva. Koga ne bi mikalo spoznavati bitja iste narave, istega izvora, katerega smo tudi mi, a vendar različnih lastnostij? Angleži in Nemci imajo v teh vednostih največje zasluge.

Najnovejša veda je primerjajoče verstvoslovje ali primerjajoča veda verstev. Ta veda si stavi za namen primerjati med seboj razna verstva, kazati njihovo zvezo, enakost in neenakost in preiskovati ja zgodovinsko. Lahko umevamo, zakaj se mnogi oprijemajo te vede: da bi namreč toliko laže odtegnili se svoji lastni veri. Dosedaj je bila ta veda katoličanstvu precej sovražna. A tudi katoličani ne spé in kažejo, da se ni bati od te strani nevarnosti katoliški veri.

Matematike nam skoro ni treba omenjati. To je veda posebne vrste, ki napreduje stalno in bode še napredovala h krati z drugimi vedami. Francozi imajo prednost, da so najboljši matematiki, in dandanes ni jim še nikdo vzel te slave.

To je kratek pregled glavnih ved, s katerimi se peča uspešno dandanes človeštvo. Pri tem nismo omenjali bogoslovja, kajti to je veda druge vrste in se ravna po vse drugačnih pravilih, nego dosedaj omenjene vede. Tudi ni našemu listu namen, da bi se pečal z bogoslovjem.

Seveda, ta pregled je kaj površen. A v poznejših odstavkih se bomo pečali s posameznimi vedami in skušali ponuditi čitateljem s pomočjo naših učenjakov o vsaki najzanimivejše in najvažnejše podatke.

Vede v sedanjem času.

I. Splošnji pregled.

(Spisal dr. Fr. L.)

II.

Predno se pa lotimo razkazovati, kako dandanes cvetó vede pri posameznih narodih, moramo najprej pojasniti stališče svoje gledé ved v obče. Bojimo se namreč, da bi prav to delovanje naše za razvoj znanostij utegnili kdo napačno tolmačiti, ali pa celó prezirati, češ, čemu neki to?

Dasitudi priznavamo popolnoma važnost, katero imajo vede za kulturno življenje vsakega naroda, vendar se moramo postaviti na više stališče, ako hočemo resnično in pravično ocenjevati vede. To stališče je obče človeško in nadčloveško. Vedeti se pravi spoznavati resnico iz razlogov in umevati jo. Resnice pa ne spoznavam kot Slovenec, ali Hrvat, ali Rus, ali Francoz, marveč kot človek. Kakor je razum zmožnost človeška, tako je tudi resnica za celo človeštvo; spoznava jo lahko vsak narod in vsak človek. To je stališče obče-človeško.

A resnica ali istina ni neka stvar, katero bi si mogli tako pridobiti, kakor denarja. Kakor sije solnce na vse strani, razsvetljuje in ogreva vsakega, a vendar se samo ne manjša in nikomur ne pride posebej v last, tako žari svetlobno i resnica na vse strani, tudi ogreva plemenita srca: a resnica sama ostaja to, kar je bila. Zato pravimo, da je resnica večna. Kar je resnično danes, mora resnično biti tudi jutri in vedno. Da je človek neumrljiv, to mora biti vedno in povsod enako resnično, ako je resnično. Poročilo, da je avstrijsko ladjevje premagalo pri Visu laško brodovje, resnično je bilo prvi dan in je resnično še vedno za vsakega, kdor je sliši.

Resnica je torej samostojna in od nas neodvisna. Resnice mi ne delamo, ampak

resnica je že dovršena, dognana. Največji učenjak in najvišji mogočnjak ne moreta resnice izpremeniti. Naj jo taji prebrisana glava še tako spretno, in naj bi tudi nenavaden goljuf premotil cele dezele, resnice ni izpodbil, ostaja ista, kakor je vedno bila. Naj hoče človek tudi samega sebe varati, naj si domišljuje karkoli, naj si predočuje kako trditev tako živo, da niti v enem trenutku ne dvomi o njej, resnica ostaja vedno ista, naj jo hoče kdo pripoznati, ali ne. Tudi se resnica sama na sebi kar nič za to ne briga, ali je komu ljuba ali ni, ali ugaja, ali ne ugaja. Resnica je, kakor pravica, trda, neizprosna, nima usmiljenja sè slabimi ljudmi in vedno se bojuje zmagovito zoper laž in prevaro. To je njeno nadčloveško stališče.

Tako sodimo o resnici in to je edino pravo. Žalibog, da prav dandanes besedi in pa pojmu »resnica« jemljó to veljavo. Kakor so nekdanj grški sofisti učili, da je človek mera vsem rečem, da se edino le po njem vse ravna, kakor so torej oni do cela izpodnašali resnici to trdno stališče, dokler ga ni po Sokratu Platon popolnoma utrdil: tako hočejo i dandanes prav mnogi, naj so celó vednostni boritelji, resnico uravnavati, izpreminjati, zavijati in celó tlačiti po svoje. Navedli bomo pozneje iz sedanjega znanstva nekatere zanimive izglede, še več bi se jih dalo navesti iz življenja.

Zgodovina kaže, da vede toliko boljše prospevajo, kolikor bolj prešinja kak narod ta vzvišena misel o resnici.

Zdi se — rekel bi kdo — da se sedanja doba, posebno zaradi svojega napredovanja v naravoznanstvu, prav dobro zaveda tega vzvišenega pomena resnice. — Splošno se ne dá to niti trditi, niti tajiti. Kakor povsodi in vselej, imajo

mnogi učenjaki dandanes, kakor bister um, tako tudi dobro voljo; a mnogi drugi vsaj dobre volje nimajo. Zaradi naravoznanstva samega pač ne bi hotel sedanjemu veku prisoditi prvega darila izmed onih vekov, ki so v znanstveni zgodovini slavni. Pomisliti moramo namreč nekaj, kar zelo radi zabijo posebno naravoslovci, kar pa moramo tu v splošnem pregledu omenjati posebej.

Glavni, pa tudi najlepši namen znanstvu smo imenovali spoznavanje resnice. Katere resnice? Ali ene? Ali je mnogo resnic? Lahko rečemo, da je samo ena, kakor je svetloba tudi ena, naj se kaže tudi v mnogoterih oblikah. A predmetov, katere naj bi spoznavali resnično, teh je mnogo. Sploh vse, kar je, moremo spoznati — bolj ali manj resnično. In nobeden izmed njih ni izločen, da bi ga resnica ne obsevala sè svojo svetlobo, in nobeden ni prenizek, da ne bi bil vreden našega spoznavanja.

A le prerada zaide človeška slabost v to napako, da hoče vso čast, vrednost in plemenitost, katero ima resnica, priznati samo nekaterim predmetom. Tako n. pr. si domišljujejo naravoznanci, da edino le naravni predmeti so v istini kaj vredni: zvezde, zemlja in kar je na zemlji, telo človekovo, sploh tvarina ali materija. Da bi moglo solnce resnice sijati tudi še kam drugam, kakor na samo tvarino, tega ne priznavajo. Da bi naša pamet mogla seči še više, nego je tvarina, to se jim zdi nemožno. Zakaj? Zato, ker se jim tako domače, tako prijetno, tako drago vidi tu na zemeljski grudi, da ne bi radi vedeli še za kaj drugega, kar si prisvaja in tudi ima še več vrednosti, nego tvarina. A vendar je tudi nad tvarino še mnogo mnogo predmetov, kakor je tudi resnica sama netvarinska. Ali more kdo povedati, koliko je dolga, koliko široka? Iz katere prvine je, kako je sestavljena? Ne, tega ne more nihče povedati, zato naj nihče resnice ne veže v tako tesne spona, kakor dandanašnji neznosni materijalizem!

To moramo imeti pred očmi, ako hočemo prav umeti, kaj se pravi iskati resnico. Le s tem se osvobodimo one tesnopravnosti, ki tlačí toliko učenjakov, one pristranosti, onih predsodkov, da,

celó pedantnosti. Da, resnico iskati, in ne same grude, ne samih mrtvih elementov; resnico iskati, in ne golih računskih oblik; resnico iskati, in ne nepodprtih hipotez; resnico iskati, in ne slepila za svojo strast, ne hladila za pekočo vest, ne lepila za nezaceljene rane, ne prazne slave, ne čudnih novotarij, ne prevare!

Da, vzvišena je resnica in samostojna je, neodvisna od nas. Ne bode se resnica nam uklanjala, marveč mi se jej moramo uklanjati; ne moremo prenarejati in preminjati resnice, pač pa se moramo mi sami prenarediti in izpremeniti po resnici; ne smemo resnice braniti se, kakor današnji mehki svet solnčnih žarkov po letu, marveč glejmo jej z močnim hrepenenjem v lice. Orel dvigne svoje mladiče in vodi jih v višino proti solncu. Ako mladiču oko zatemni in mu perot vstrepetá, tedaj ga pahne stari oriel v nižavo, kjer se razbije ob skalovju. Tako i mi glejmo kvišku, hrepenimo po resnici, najvišji, najpopolnejši. In naj nas ne goni prazno domnevanje napuha, ampak utrjuje naj nas globoka ponižnost. Pravi učenjak je zares ponižen. Le puhlost prebiva lahko mirno poleg napuha. Pravi ljubitelj vede ne zaničuje brata ali drugega učenjaka, znanstvena oholost pa preganja bližnjega. Preširnež ljubi sebe, a ne resnice, dobička išče, ter zato vedno otresa drevo znanosti zaradi njegovega sadú.

Iz dosedanjega razkladanja je lahko izprevideti, da cenimo zelo visoko vede. Ni ga človeškega delovanja, kar se ga vrši po naravni poti, ki bi presegalo vednostno delovanje; ni blaga, ni stvari, ni vzora, ki bi smel bolj zanimati našo naravo, nego resnica; da, tudi nad umetnostjo je veda.

Reči pa smemo in tudi moramo gledé na sedanje vednostno gibanje, da je sicer vredno vsega priznavanja, da je obširno, da je v prirodnih vprašanjih natančno, toda ni v njem one resnobe, onega vzornega hrepenenja po spoznanju, one vedoželjnosti, katero so imeli mnogi vek, ki so razupiti kot mračni in nenapredni.

Tudi veda si je zapisala dandanes na svoj prapor geslo: naprej! To geslo tudi nam velja. Veda naj se dovršuje,

naj se širi, naj razsvetljuje duhove in vodi do resnice, do večne — neizpremenljive resnice. Veda ne bodi krinka, s katero zakriti bi smeli nekateri drzneži počenjati, kar bi hoteli; trditi, da

zahteva kaj veda, a pod njenim imenom trositi izmišljotine med svet, prevare in zmote. Resnice ne »delajmo« mi, marveč resnico iščimo! S temi nazori lotimo se svojega dela!

O spiritizmu.

Kritična studija.

(Piše dr. J. Janežič.)

(Dalje.)

Videli smo, da je zibel novega spiritizma tekla v Ameriki leta 1848.

Razvijal se je silno hitro, ker so mu bile ugodne okoliščine časa, ker v tistem letu je začel močno veti duh neomejene svobode; pa tudi okoliščine kraja, kajti Amerika je prva v novih izrednih iznajdbah.

Prve vesti o »strahovih« v Foxovi hiši so napravile naravno mnogo šuma med ljudmi, toliko, da je morala gosposka stvar pregledati. Tri komisije so prišle in preiskavale, a najti niso mogle pametnega vzroka temu trkanju.

Polagoma je premagala radovednost vsa druga čustva pri ljudeh, in vsakdo je izkušal kolikor moči mnogo izvohati od teh skrivnostij. Obiskavali so Foxove njihovi sosedje, bližnji in daljni, in treba je bilo poskušavati novo moč dan na dan. Mnogoteri so prihajali popraševati »duha« v raznih zadevah in Foxova dekleta so bila kmalu tako znana in tako nadlegovana, kakor Pythija v Delfih.

V ta namen je bilo potrebno določiti način občevanja med duhom in med ljudmi. Najprej so zapisavali vse črke abecede po vrsti, in za vsako je moral »duh« po razmeri trčiti, za *a* enkrat, za *b* dvakrat itd., in po tej poti so sestavljali počasi besede in stavke, skoraj tako, kakor delajo pri brzozjavih.

Počasno in zamudno je bilo to občevanje zares, kar so čutili tudi pri Foxovih, zato so je izkušali izboljšati;

priravnali so »psychograph«, po naše bi rekli: dušejav.

Tak »psychograph« je prav priprosto orodje. Mala otročja miza se postavi na pripraven kraj. Na eno nogo se priveže na nit svinčnik in pod nogo se položi vsa spisana abeceda. »Duh« rabi svinčnik in kaže na potrebne črke pisane abecede, in zapisuje je lahko, kdor hoče.

Ta napredek je bil velik in občevanje se je razširilo mogočno.

Toda človek ni rad zadovoljen, in tudi ti spiritisti niso bili, poskusili so še nekoliko naprej. Namesto mizi na nogo, dali so človeku v roko svinčnik in položili predenj: tako pripravljen čaka, da ga navdahne duh in v tem navdihu piše, kar mu duh razodeva. To je bilo res prav pripravno in urno in velikansko, pa ni imelo tiste veljave v očeh ljudij, kakor ono prvo in drugo, ker so menili, da ni prav vse duhovo, kar se tako napiše, in ker sploh niso ničesar izvedeli, česar tisti ali tista, ki sta pisala, nista že sama vedela.

Dosihdob so mislili Američani, da je duh navezan na Foxovo hišo; ko pa so videli, da spremlja Foxova dekleta tudi drugod, izprevideli so, da se bolj drži ljudij, nego hiš, in začeli so poskušati tudi drugi, ali bi jim ne bili duhovi pokorni. Ker se je enemu in drugemu posrečilo, poprijela se je nekakošna strast Američanov in pozneje se Evropejcev, klicati in izpraševati duhove. Znano je